

Change. – 2000. – Vol. 2. – № 1. – P. 5–28.

9. McCarthy H. Network Logic. Who governs in an interconnected world? / H. McCarthy, P. Miller, P. Skidmore. – London : Demos Publications, 2004. – 227 p.

10. OECD. Network of innovation: Towards new models of vanaging schools and systems. – Paris : OECD Publications, 2003 (b). – 182 p.

РЕЗЮМЕ

И. А. Чистякова. Концептуальные основы применения сетевых технологий в образовательных инновационных процессах.

В статье рассмотрена проблема применения сетевых технологий в образовательных инновационных процессах. Представлены основные концептуальные основы развития сетевых технологий. Проанализированы основные принципы сетевых технологий, определены подходы к пониманию сущности данного понятия.

Ключевые слова: сеть, образовательная сеть, сетевая технология, взаимодействие, сотрудничество, педагогическая технология, неиерархическая структура.

SUMMARY

I. Chystyakova. Conceptual foundations of the use of network technologies in education innovation processes.

The author draws attention to the problem of using network technologies in educational innovation processes. The article provides a basic conceptual foundations of network technologies. The basic principles of network technologies and the approaches to understanding the essence of this notion are characterized in the article.

Key words: network, learning network, network technology, interaction, collaboration, educational technology, non-hierarchical structure.

УДК 371.678:372.832:373«197»(477)

Н. В. Ярош

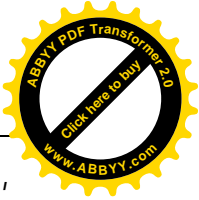
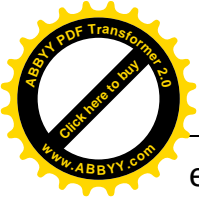
Сумський державний педагогічний
університет ім. А. С. Макаренка

ВИКОРИСТАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ТЕЛЕВІЗІЙНИХ ПЕРЕДАЧ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ СУСПІЛЬСТВОЗНАВСТВА У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКОЛАХ УКРАЇНИ (70-ті РОКИ ХХ СТ.)

У статті здійснено аналіз особливостей використання навчальних телевізійних передач у процесі викладання суспільствознавства у загальноосвітніх закладах України у 70-ті роки ХХ ст. Установлено, що у досліджуваний період телевізійні передачі із суспільствознавства давали учням загальні уявлення про розвиток природи і суспільства. Завдяки їм поглиблювалися міжпредметні зв'язки, забезпечувалося комплексне вивчення явищ і подій. Навчальні телепередачі виступали важливим засобом поліпшення мобільності навчального процесу, його постійного і динамічного оновлення.

Ключові слова: технічні засоби навчання, навчальні телепередачі, суспільствознавство, загальноосвітня школа.

Постановка проблеми. Зміни, які відбуваються в інформаційному суспільстві, певним чином впливають і на розвиток освіти. Тому традиційна система навчання в загальноосвітніх школах України потребує постійного вдосконалення на основі сучасних досягнень науки і техніки. Важливим

елементом цього процесу є використання технічних засобів навчання, оскільки в умовах стрімкого зростання обсягу інформації і дефіциту навчального часу аудіовізуальні засоби дозволяють запропонувати і засвоїти значно більший обсяг знань.

Підвищення ефективності застосування технічних засобів навчання на уроках суспільствознавчої галузі в загальноосвітніх закладах потребує всебічного аналізу попереднього досвіду. Саме завдяки історико-педагогічним дослідженням стає можливим з'ясування цілого ряду питань, а саме: способів найбільш оптимального поєднання ТЗН із традиційним навчанням шкільних предметів; організації пізнавальної діяльності учня на уроці, де застосовуються електронні дидактичні матеріали; оцінювання навчальних результатів взаємодії учнів із медійною технікою.

Відсутність відповідей на зазначені питання є серйозним уповільненням для інтеграції технічних засобів навчання в сучасну систему освіти України.

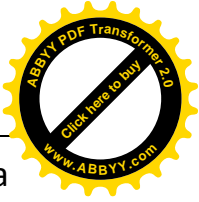
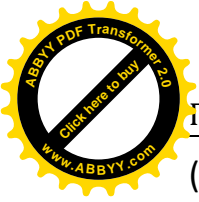
Аналіз актуальних досліджень. Використання на уроці технічних засобів навчання як окрему педагогічну проблему досить різнобічно досліджували С. Архангельський, Ю. Бабанський, В. Беспалько, І. Дрига, М. Заволока, Б. Полозов, Д. Полторак, В. Попов, Л. Прессман та ін. У їх працях були детально розроблені дидактичні та методичні підходи до застосування технічних засобів навчання у різних шкільних предметах.

Особливості застосування ТЗН у навчально-пізнавальному процесі сучасної школи вивчали Е. Виштинецький, В. Гриценко, А. Дьомушкін, Г. Олександров, Л. Ісакова, А. Кириллов, А. Кривошеев, А. Савельєв та інші.

Водночас змістовий компонент та функціональні можливості використання телевізійних передач у системі загальної освіти залишаються практично не дослідженими в науково-методичній літературі.

Мета статті – проаналізувати особливості використання навчальних телевізійних передач, як окремого виду технічних засобів навчання, у процесі викладання суспільствознавства у загальноосвітніх закладах України у 70-ті роки ХХ ст.

Виклад основного матеріалу. Активне використання технічних засобів навчання (ТЗН) в українській школі розпочинається у 50–60-х роках ХХ ст. До них відносили сукупність технічних пристроїв, що застосовувалися у навчально-виховному процесі для пред'явлення та обробки інформації з метою її оптимізації. ТЗН поєднували два поняття: технічні пристрої

(апаратура) і дидактичні засоби навчання (носії інформації), які за допомогою цих пристроїв відтворюються [1, 17].

У методичній літературі того часу відзначалося, що ефективність навчального процесу значно зростає, якщо вчитель активно застосовує технічні засоби навчання (кінофільми, діафільми, грамзаписи, магнітофон). Крім того, ТЗН не лише збагачували застосування певного методу, а й створювали на уроках атмосферу сучасної технічної культури [3, 12].

На початку 70-х років у зв'язку з покращанням матеріального становища шкіл та можливістю масового доступу населення до системи телебачення починається активне використання телевізійних каналів у навчальному процесі.

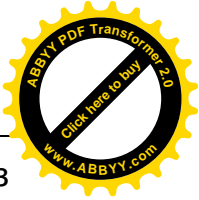
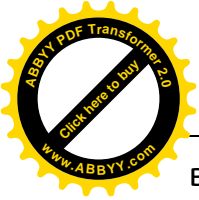
У постанові ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР від 1972 р. «Про завершення переходу до загальної середньої освіти молоді і подальшого розвитку загальноосвітньої школи» зверталася окрема увага на більш ефективне використання технічних засобів навчання і в тому числі телебачення [4, 88].

На виконання цього рішення Головна редакція навчальних та науково-популярних програм Центрального телебачення спільно із Московським міським інститутом удосконалення вчителів підготували навчальні телевізійні передачі із суспільствознавства, які мали транслюватися під час уроків та у позаурочний час.

Телепередачі, підготовлені для роботи на уроці, відповідали за своїм змістом шкільній програмі із суспільствознавства, а телепередачі, передбачені для перегляду в позаурочний час, поглиблювали зміст окремих тем програми. Ефективність цього засобу навчання багато в чому залежала від уміння вчителя включити телепередачу в пізнавальний процес: продумати структуру уроку, чітко визначити завдання учням, методи закріплення матеріалу, зв'язок даного уроку з формами роботи над усією темою в цілому [7, 65].

У 1976–1977 навчальному році планувалося випустити в ефір 103 навчальні телепередачі, із них 26 – з історії, суспільствознавства та основ радянської держави і права [2, 4].

Телепередачі із суспільствознавства не були простою ілюстрацією до уроку, а давали учням загальні уявлення про розвиток природи і суспільства, сприяли поєднанню теоретичних проблем із практикою життя. Завдяки їм поглиблювалися міжпредметні зв'язки, забезпечувалося комплексне

вивчення явищ і подій. Ось як, наприклад, описувався зміст телепередачі з теми «Матерія та форми її існування» у методичних матеріалах «Навчальні телевізійні передачі для учнів загальноосвітніх шкіл на 1976–1977 навчальний рік»: «Будуть використані найновіші дані природничих і суспільних наук – фізики, хімії, біології, історії та ін. Будуть використані фрагменти науково-популярного кінофільму “Матерія та форми її існування”. В кінці уроку вчитель повинен з’ясувати з десятикласниками:

1. Що таке матерія? Визначення матерії.
2. Основні форми руху матерії. В якому зв’язку вони знаходяться?

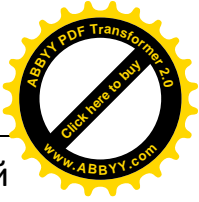
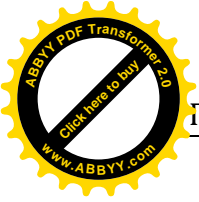
Удома учням можна запропонувати підібрати наукові докази матеріальної єдності світу, вічності й безкінечності матерії» [2, 11].

Завдяки навчальним телетрансляціям забезпечувалася індивідуалізація навчально-виховного процесу з урахуванням рівня підготовленості, здібностей, інтересів і потреб учнів. Передбачалося, що під час перегляду передачі вчитель мав спостерігати за сприйняттям матеріалу школярами, надавати допомогу тим учням, які не справлялися із поставленими завданнями [5, 88].

Під час передачі кожен учень самостійно повинен був записувати приклади та складати план. Удома, після читання параграфа підручника, школяр доповнював матеріал уроку. У підсумку учні мали індивідуальні розгорнуті плани або конспекти з вивченої теми [6, 76].

Навчальні телепередачі позитивно впливали на характер пізнавальних процесів у школярів, сприяли зростанню самостійності і творчості в їх діяльності. Це насамперед забезпечувалося системним поєднанням слова і зображення у процесі навчання. Адже структурно телеурок поділявся на 3 частини: підготовку до передачі, її перегляд, заключну частину. При цьому, підготовка до передачі здійснювалася лише через словесне спілкування з теми уроку. Це могла бути бесіда, опитування учнів, пояснення нового матеріалу. Під час перегляду телепередачі вчитель записував на дошці незнайомі слова або поняття. Заключна частина уроку відводилася на закріплення отриманих знань, пояснення незрозумілого матеріалу, перевірку завдань, які були запропоновані до передачі [4, 88].

Крім того, в ефірні трансляції із суспільствознавства включалися телеекскурсії на підприємства. Учні спостерігали за організацією виробництва, ознайомлювалися з такими економічними поняттями, як собівартість, рентабельність, прибуток [6, 75].

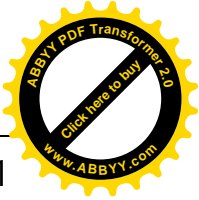
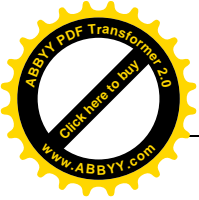
Важливим було й те, що такі телеуроки сприяли профорієнтаційній роботі серед школярів. Це передусім стосувалося теми «Характер праці при соціалізмі», перегляд якої було заплановано на 12 січня 1976–1977 навчального року. Телепрограма розкривала роль продуктивності праці в розвитку суспільства, з'ясовувалися засоби її підвищення. Десятикласникам пояснювалося, що праця має суспільний характер, передбачає особисту матеріальну зацікавленість виробників у її результаті. На телеекрані учні побачили відомих людей країни, які розповідали про свої професії. Перегляд завершувався зверненням до старшокласників: «В якій галузі народного господарства ви б хотіли працювати?»

На цю ж тему розмова продовжилася на наступному уроці. Для поглиблення телевізійного матеріалу учням було запропоновано знайти в газетах і журналах нариси про передовиків різних галузей народного господарства. При цьому особливу увагу школярі мали звернути на ті професії, які їх найбільше приваблювали [2, 22–23].

Нарешті, передбачалися телепередачі з теоретичних аспектів суспільствознавства, наприклад «Актуальних проблем розвитку суспільних наук» [5, 88]. Перегляд таких тем ставав своєрідним каталізатором для пізнавальної діяльності школярів.

Ще однією позитивною особливістю телевізійних програм із суспільствознавства було те, що вони сприяли мобільності навчального процесу, його динамічному оновленню. Встановлювався постійний день тижня і час передачі. Так, на 1972–1973 навчальний рік трансляції в урочний час здійснювалися у вівторок – на 3-му і 5-му уроках (10 год 40 хв та 12 год 40 хв). У позаурочний час навчальні телевізійні передачі із суспільствознавства подавалися до ефіру у діапазоні з 16 по 18 годину і мали за мету поглиблення і повторення окремих тем [4, 88].

На кожний навчальний рік розроблялася стабільна сітка навчальних телепрограм. Наприклад, у 1976 р. вона була підготовлена науково-дослідною лабораторією навчального телебачення Київського державного педагогічного інституту ім. О. М. Горького і затверджена Міністерством освіти УРСР. У цих методичних матеріалах пропонувалися тематичні плани й анотації до навчальних телевізійних передач на 1976–1977 навчальний рік, у тому числі з історії та суспільствознавства (табл. 1).

Стабільна сітка навчальних телевізійних передач для учнів загальноосвітніх шкіл Української РСР на 1976–1977 н. р. [2, 4]

Навчальні предмети	№ уроку	Класи	Дати
СЕРЕДА			
Історія та суспільствознавство	4	10	15.IX, 22.IX, 17.XI, 1.XII, 22.XII, 12.I, 9.II, 23.II, 6.IV, 11.V, 18.V

Після телевізійної передачі на наступному уроці вчитель обов'язково повинен був повернутися до переглянутого матеріалу і використати його під час опитування, розповіді або бесіди. Підсумком роботи з кількох телепередач ставав семінар на загальну тему. Під час підготовки до нього діти використовували державні документи, матеріал підручника, зміст телепередач, а також інформацію про діяльність підприємств, з якою вони ознайомилися під час екскурсій [6, 77].

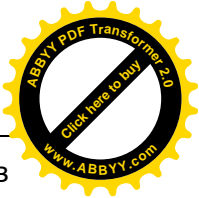
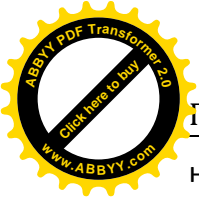
Висновки. Здійснений ретроспективний аналіз джерел дає підстави стверджувати, що телепередачі із суспільствознавства для загальноосвітніх шкіл стали найбільш поширеними на початку 70-х років ХХ ст. Цьому сприяло поліпшення матеріальної бази шкіл та можливість масового доступу населення до системи телебачення.

Телепрограми не були простою ілюстрацією до уроку, а давали учням загальні уявлення про розвиток природи і суспільства, сприяли поєднанню теоретичних проблем із практикою життя. Завдяки їм поглиблювалися міжпредметні зв'язки, забезпечувалося комплексне вивчення явищ і подій. Навчальні телепередачі позитивно впливали на характер пізнавальних процесів у школярів, сприяли зростанню самостійності і творчості в їх діяльності. Ще однією позитивною особливістю телевізійних програм із суспільствознавства було те, що вони виступали важливим засобом поліпшення мобільності навчального процесу, його постійного і динамічного оновлення.

Подальшого вивчення потребує проблема підготовки вчителів до використання навчальних телепередач із суспільствознавства у досліджуваний період.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коджаспирова Г. М. Технические средства обучения и методика их использования : учеб. пособ. [для студ. высш. пед. учеб. завед.] / Г. М. Коджаспирова, К. В. Петров. – М. : Академия, 2002. – 256 с.
2. Навчальні телевізійні передачі для учнів загальноосвітніх шкіл на 1976/1977

навчальний рік. (Методичні матеріали до передач з історії та суспільствознавства, основ Радянської держави і права, української мови і літератури, російської мови і літератури, фізики). – К. : Житомирська обласна друкарня, 1976. – 114 с.

3. Требования к современному уроку : метод. указания / [сост. : М. Н. Скаткин, И. Я. Лернер]. – М. : МГОНО, МГИУУ, 1969. – 14 с.

4. Учебные телевизионные и радиопередачи по истории и обществоведению на 1972/73 учебный год // Преподавание истории в школе. – 1972. – № 5. – С. 88–90.

5. Учебные телевизионные и радиопередачи по истории и обществоведению на 1973/74 учебный год // Преподавание истории в школе. – 1973. – № 4. – С. 88–92.

6. Учебные телевизионные передачи по обществоведению и истории на II полугодие 1973/74 учебного года // Преподавание истории в школе. – 1974. – № 1. – С. 75–83.

7. Учебные телевизионные передачи по истории и обществоведению на 1974/75 учебный год // Преподавание истории в школе. – 1974. – № 5. – С. 65–69.

РЕЗЮМЕ

Н. В. Ярош. Использование учебных телевизионных передач в процессе преподавания обществоведения в общеобразовательных школах Украины (70-е годы XX века).

В статье совершен анализ особенностей использования учебных телевизионных передач в процессе преподавания обществоведения в общеобразовательных заведениях Украины в 70-е годы XX века. Было установлено, что в исследуемый период телевизионные передачи по обществоведению давали ученикам общие представления о развитии природы и общества. Благодаря им углублялись межпредметные связи, обеспечивалось комплексное изучение явлений и событий. Учебные телепередачи выступали важным средством улучшения мобильности учебного процесса, его постоянного и динамичного обновления.

Ключевые слова: технические средства обучения, учебные телепередачи, обществоведение, общеобразовательная школа.

SUMMARY

N. Yarosh. The use of the educational TV programs in the process of teaching of social science in secondary schools in Ukraine (70-ies of XX century).

The article is devoted to the analysis of features of using of the educational TV programs in the process of teaching of social science in Ukrainian schools in 70-ies of XX century. It was found that in an investigated period the TV programs of social science gave to the students the general pictures of development of nature and society. Intersubject copulas deepened due to them, the complex study of the phenomena and events was provided. Educational TV-programs came forward the important mean of improvement of mobility of the educational process, its permanent and dynamic update.

Key words: hardwares of teaching, educational TV-programs, social science, secondary school.